

**ПОСТАНОВА
ІМЕНЕМ УКРАЇНИ**

25 жовтня 2024 року

м. Київ

Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду у складі:

головуючого Михайленка Д. Г., суддів Павлишина О. Ф., Семенникова О. Ю.,

за участі:

секретаря судового засідання: Ворони К. О.,

представників позивача Міністерства юстиції України: Петрової Є. С., Серовської Я. М.,
представників третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору на стороні
відповідача:

ТОВ «ТІС-Вугілля» – Гербея Д. А.,

ДП «Морський торговельний порт «Південний» – Кузьмішкіна Д. В.,

ДП «Ізмаїльський морський торговельний порт» – Бурлаку Т. О.,

розглянула апеляційні скарги третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору
на стороні відповідача – Metalloinvest Trading AG та акціонерного товариства «Нексайн»на рішення Вищого антикорупційного суду від 25.09.2024 (головуючий Широка К. Ю., судді
Олійник О. В., Саландяк О. Я., рішення ухвалено у місті Києві, дата складання повного тексту
рішення 30.09.2024)

у справі за позовом Міністерства юстиції України

до (1) Усманова Алішера Бурхановича, (2) Скоча Андрія Володимировича, (3) Скоча Володимира
Микитовича, (4) Скоч Варвари Андріївни, (5) Стрешинського Володимира (Івана) Яковича,треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача:
(1) ТОВ «Холдингова компанія ЮеСеМ», (2) ТОВ «ЮеСеМ Металоінвест», (3) АТ «Холдингова
Компанія «Металоінвест», (4) АТ «Михайлівський ГЗК ім. А. В. Варичева», (5) АТ «Лебединський
ГЗК», (6) Metalloinvest Trading AG, (7) ТОВ «Комерсанть Холдінг», (8) ТОВ «АФ Телеком Холдінг»,
(9) ТОВ «ЮесеМ Телеком», (10) ПАТ «Мегафон», (11) АТ «Нексайн», (12) ТОВ «Петер-Сервіс
Україна», (13) ТОВ «ТІС-Вугілля», (14) Державне підприємство «Морський торговельний порт
«Південний», (15) Державне підприємство «Ізмаїльський морський торговельний порт»,про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини 1 статті 4 Закону України «Про
санкції».**Вступ**

1. Ця справа стосується застосування санкції у виді стягнення активів в дохід держави до співвласників Групи USM [аббревіатура перших трьох літер прізвища Усманова А. Б.]. Її засновником та ключовим власником є Усманов А. Б., він же є єдиним власником видавничого дому «Комерсанть». Інші співвласники Групи USM є пов'язаними з Усмановим А. Б. особам: Стрешинський В. Я. – топ-менеджер Групи USM; Скоч В. А. та Скоч В. М. є донькою та батьком бізнес-партнера Усманова А. Б. – Скоча А. В., який наразі є депутатом державної думи федеральних зборів рф.

2. Провідними активами USM є Групи компаній «Металоінвест» та «Мегафон». Холдинг «Металоінвест» – найбільша гірничо-металургійна компанія рф, яка володіє другими за величиною запасами залізної руди у світі, є світовим лідером у виробництві товарного гарячебрикетованого заліза, займає друге місце з виробництва котунів і є одним з провідних регіональних виробників високоякісної сталі. ПАТ «Мегафон» – провідний оператор телекомунікаційного зв'язку в рф.

3. У позовній заяві Міністерство юстиції України стверджувало, що відповідачі сприяють збройній агресії рф проти України. В Україні відповідачі через компанії, що входять до Групи USM, володіють понад 165 тис тонн залізорудної продукції російського видобутку та 100 % статутного капіталу української компанії ТОВ «Петер-Сервіс Україна». Зазначена залізорудна продукція через повномасштабне вторгнення рф залишилась заблокованою на митній території України при її транзитному перевезенні швейцарською компанією від двох російських підприємств – всі вони входять до Групи USM [і відправники продукції – АТ «Лебединський ГЗК» (рф) та АТ «Михайлівський ГЗК імені А.В. Варичева» (рф), і одержувач – Metalloinvest Trading AG (Швейцарія)]. Тож позовні вимоги стосуються звернення в дохід держави цієї залізорудної продукції та частки у статутному капіталі української компанії.

4. Суд першої інстанції: (1) дійшов висновку, що відповідачі протягом 2017-2024 років сприяють завданню істотної шкоди національній безпеці, суверенітету та територіальній цілісності України шляхом (а) сплати підконтрольними їм підприємствами податків до державного бюджету країни-агресора, (б) постачання цими підприємствами залізорудної продукції на користь підприємств оборонно-промислового комплексу рф, (в) забезпечення зв'язком військових частин, росгвардії, військовослужбовців, в тому числі на тимчасово окупованій території України, (г) інформаційного підтримання збройної агресії, (д) особистого голосування Скочем А. В. за поширення юрисдикції держава-агресора на тимчасово окуповану територію України; (2) встановив опосередковане володіння відповідачами активами на території України; (3) стягнув зазначені активи.

5. У цій справі апелянти порушують питання про незаконність застосування санкції у виді стягнення активів в дохід держави за умови, що: (1) дії, на які посилався суд як на підставу для застосування санкцій, вчиняв менеджмент компаній чи інші особи, а не відповідачі у справі; (2) частина з цих дій була вчинена до моменту запровадження санкції, тобто до 24.05.2022; (3) порушено право апелянтів на справедливий суд та правову допомогу; (4) всупереч Конституції України апелянтів позбавлено власності без компенсації та внаслідок дискримінації; (5) не доведено співмірність санкції; (6) надані позивачем докази є незаконними.

6. Саме на ці питання Суд має відповісти під час апеляційного розгляду.

Історія провадження

7. 07.09.2022 – 01.04.2023 Рада національної безпеки та оборони України (далі – РНБО) відповідними рішеннями, які були введені в дію Указами Президента України, застосувала до відповідачів санкцію у виді блокування активів: (1) 07.09.2022 – до Скоча А. В.; (2) 19.10.2022 – до Усманова А. Б.; (3) 19.10.2022 – до Стрешинського В. Я.; (4) 01.04.2023 – до Скоча В. М. та Скоч В. А.

8. 11.07.2024 Міністерство юстиції України (далі – також Мін'юст) звернулось до Вишого антикорупційного суду з позовною заявою до відповідачів про застосування санкції у виді стягнення в дохід держави наявних на території України активів, якими Усманов А. Б., Скоч В. М., Скоч В. А., Стрешинський В. Я. володіють опосередковано та стосовно яких Скоч А. В. [через Скоча В. М. та Скоч В. А.] може вчиняти дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження: (1) партії брикетів залізорудних та двох партій котунів залізорудних, відправниками яких є АТ «Лебединський ГЗК» (рф) та АТ «Михайлівський ГЗК імені А.В. Варичева» (рф), одержувачем – Metalloinvest Trading AG (Швейцарія), які зберігаються на митній території України; (2) 100 % статутного капіталу ТОВ «Петер-Сервіс Україна», що належить АТ «Нексайн» (рф).

9. 25.09.2024 суд задовольнив позов.

10. 01.10.2024 на це рішення треті особи Metalloinvest Trading AG та АТ «Нексайн» подали апеляційні скарги.

Зміст та мотиви рішення суду першої інстанції

11. 25.09.2024 Вищий антикорупційний суд прийняв рішення, яким:

- (1) задовольнив позовну заяву Міністерства юстиції України;
- (2) застосував до Усманова А. Б., Скоча А. В., Скоча В. М., Скоч В. А., Стрешинського В. Я. санкцію, передбачену пунктом 1-1 частини 1 статті 4 Закону України «Про санкції» (далі – Закон про санкції);
- (3) стягнув у дохід держави активи, якими Усманов А. Б., Скоч В. М., Скоч В. А., Стрешинський В. Я. володіють опосередковано та стосовно яких Скоч А. В. [через Скоча В. М. та Скоч В. А.] може вчиняти дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження:
  - (3.1) брикети залізорудні у кількості 50 148,716 т, відправником яких є АТ «Лебединський ГЗК» (рф), одержувачем – Metalloinvest Trading AG (Швейцарія), які зберігаються на території ДП «МТП «Південний»;
  - (3.2) котуни залізорудні в обсязі 102 765,082 т та 12 301 697 кг, відправником яких є АТ «Михайлівський ГЗК імені А. В. Варичева» (рф), одержувачем – Metalloinvest Trading AG (Швейцарія), які зберігаються на території ТОВ «ПІС-Вугілля» та ДП «Ізмаїльський МТП» відповідно;
  - (3.3) 100 % статутного капіталу ТОВ «Петер-Сервіс Україна» у розмірі 502 тис. грн, що належить АТ «Нексайн».

12. Оскаржуване рішення обґрунтоване такими групами мотивів: (1) Мін'юст звернувся до суду з позовом під час дії правового режиму воєнного стану; (2) на відповідачів накладено санкцію у виді блокування активів за рішеннями РНБО, які були прийняті після набрання 24.05.2022 чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності санкцій, пов'язаних з активами окремих осіб» від 12.05.2022 № 2257-IX; (3) відповідачі вчинили дії, передбачені пунктами 1, 2 частини 1 статті 5-1 Закону про санкції. При цьому зазначені дії вчинялись до 24.05.2022 (до набрання чинності Законом України від 12.05.2022 № 2257-IX) та після цієї дати; (4) оскільки Закон про санкції набрав чинності 12.09.2014 та з цього часу встановлював підстави для застосування санкцій у виді блокування активів фізичних та юридичних осіб – перелік дій фізичних та юридичних осіб, то відповідачі мали бути обізнані про можливість запровадження до них санкції з боку України у виді блокування активів. З набранням 24.05.2022 чинності Законом № 2257-IX санкція у виді блокування активів стала лише передумовою стягнення активів в дохід держави; (5) відповідачі опосередковано [через компанії, що входять до належної їм Групи USM] володіють котунами залізорудними і брикетами залізної руди [через Metalloinvest Trading AG] та 100 % статутного капіталу ТОВ «Петер-Сервіс Україна» [через АТ «Нексайн»], тому зазначені активи мають бути стягнені на користь держави; (6) втручання у право власності є пропорційним.

13. Відповідачі є єдиними власниками Групи USM. Так, (1) ключовою холдинговою компанією Групи є ТОВ «Холдингова компанія «ЮеСеМ» – це компанія зі значними інтересами в металургії та гірничодобувній галузі, телекомунікаційному секторі та технологіях; (2) станом на 01.11.2022 відповідачам належало 82 % в статутному капіталі ТОВ «Холдингова компанія «ЮеСеМ» [Усманову А. В. – 49 %, Стрешинському В. Я. – 3 %, Скочу В. М. – 15 %, Скоч В. А. – 15%]; (3) в подальшому у 2023 році за рішенням суду, ухваленим за позовом відповідачів, про виключенні інших учасників [компаній-нерезидентів] зі складу ТОВ «Холдингова компанія «ЮеСеМ» та розпорядженням президента путіна відповідачі стали єдиними власниками зазначеної компанії. Отже, наразі відповідачі є єдиними власниками Групи USM у вигляді 100 % та через ТОВ «Холдингова компанія «ЮеСеМ», яка виступає прямим власником бізнес-активів групи, здійснюють вирішальний вплив на діяльність Групи та дочірніх компаній; (4) провідними активами Групи USM є АТ «Холдингова компанія «Металоінвест» та ПАТ «Мегафон»; (5) ТОВ «Холдингова компанія «ЮеСеМ» належить 100 % у статутному капіталі ТОВ «ЮеСеМ Металоінвест», останнє є єдиним акціонером АТ «Холдингова компанія «Металоінвест». АТ «ХК «Металоінвест» володіє 100 % статутного капіталу в АТ «Лебединський ГЗК» та 99,99998595717838% статутного капіталу в АТ «Михайлівський ГЗК ім. А.В. Варичева». Ці підприємства здійснюють видобуток та збагачення залізної руди; (6) акції ПАТ «Мегафон» належать ТОВ «АФ Телеком Холдинг» – 50 % та її 100 % власнику ТОВ «ЮеСеМ Телеком» – 50 %. Кінцевою контролюючою особою є ТОВ «Холдингова компанія «ЮеСеМ»; (7) до числа структури групи «Мегафон» входить ряд юридичних осіб, зокрема АТ «Нексайн» (рф).

14. Усманов А. Б. з 2006 року є власником видавничого дому «Коммерсантъ». Так, власником усіх активів видавничого дому «Коммерсантъ» є ТОВ «Коммерсантъ Холдинг», єдиним власником якого

є Усманов А. Б. Видавничий дім випускає газети «Коммерсантъ» та її тематичні додатки. У склад холдингу також входять інформаційний сайт kommersant.ru (як окремий новинний портал та електронна версія паперових видань видавничого будинку «Ъ»). Усманов А. Б. як власник компаній здійснює вирішальний вплив на редакційну політику належних йому активів та на прийняття кадрових рішень щодо звільнення журналістів та редакторів, чії дії суперечать особистим інтересам Усманова А. Б. або інтересам вищого політичного керівництва рф.

15. Відповідачі вчинили дії, спрямовані на завдання істотної шкоди національній безпеці, суверенітету та територіальній цілісності України, що передбачені пунктами 1, 2 частини 1 статті 5-1 Закону про санкції, а саме:

(1) підпунктом «є» пункту 1 частини 1 статті 5-1 Закону *[взяття участі в ухваленні рішення (з підтримкою такого рішення своїм голосом) про поширення юрисдикції держави-агресора на територію, яка відповідно до Конституції України входить до складу України]*. Скоч А. В. як депутат державної думи від фракції всеросійської політичної партії «єдина росія» 03.10.2022 голосував «за» проекти 8-ми федеральних законів про поширення юрисдикції рф на окуповані території України, а саме: (1) 4-ох федеральних законів про ратифікацію договорів рф з відповідно «лнр», «днр», Запорізькою областю, Херсонською областю про прийняття їх до складу рф та утворення у складі рф нових суб'єктів та (2) 4-ох федеральних законів про прийняття до рф відповідно «лнр», «днр», Запорізької області, Херсонської області та утворення у складі рф нових суб'єктів з наведеними назвами;

(2) підпунктом «б» пункту 2 частини 1 статті 5-1 Закону *[фінансування або матеріально-технічне забезпечення діяльності держави-агресора, пов'язаної зі збройною агресією проти України чи окупацією/анексією її територій, зокрема шляхом сплати податків, зборів до державного бюджету держави-агресора, якщо загальна сума таких платежів (окрім митних) за останні чотири послідовні податкові (звітні) квартали перевищує еквівалент 40 мільйонів гривень для юридичної особи, визначених за середньозваженим офіційним курсом Національного банку України за той самий період]*. За календарний 2023 рік компанії, які входять до структури Групи USM та управління якими узгоджено здійснюють відповідачі, сплатили до бюджету держави-агресора подати у такому розмірі: (1) ПАТ «Мегафон» – 14,594 млрд російських рублів, що в гривневому еквіваленті складає 6 333 796 000 грн, (2) АТ «ХК «Металоінвест» – 5,803792 млрд російських рублів, що в гривневому еквіваленті складає 2 518 845 728 грн;

(3) підпунктом «а» пункту 2 частини 1 статті 5-1 Закону *[суттєве сприяння вчиненню дій або ухваленню рішень, зазначених у пункті 1 цієї частини, зокрема, але не виключно, шляхом сприяння збройній агресії проти України, окупації/анексії території, яка відповідно до Конституції України входить до складу України, зокрема шляхом постачання/надання, зберігання зброї, боєприпасів, вибухових речовин, військової чи спеціальної техніки, інших засобів та знарядь здійснення збройної агресії проти України, забезпечення ремонту таких засобів і знарядь]*. Так, підконтрольні відповідачам Компанії, що входять до Групи USM, вчинили такі дії з матеріально-технічного забезпечення зі сприяння збройній агресії рф:

(3.1) АТ «Лебединський ГЗК» та АТ «Михайлівський ГЗК імені А.В. Варичева» постачають рудну та іншу продукцію на користь підприємств оборонно-промислового комплексу країни-агресора, а саме на адресу АТ «Магнітогорський металургійний комбінат» та АТ «Тулачермет», які є основними постачальниками відповідно металевих виробів та чавуну (ключового компоненту при виробництві військової техніки) для АТ «Науково-виробнича корпорація «Уралвагонзавод» імені Держинського», що входить до російської державної корпорації «Ростех» і виготовляє бойові танки для міністерства оборони рф;

(3.2) постачають телекомунікаційні послуги правоохоронним органам та військовим підрозділам збройних сил рф, які приймають безпосередню участь у бойових діях на території України. Так, у період з 2017 по 2023 роки ПАТ «Мегафон» та компанії, що входять до її структури – ТОВ «Скарлет» та ТОВ «АРКС», уклали ряд контрактів про надання послуг зв'язку з наступними контрагентами, які належать до числа державного сектору: 1) у 2018 році з ПАТ «Пролетарський завод», яке залучено до цілої низки проектів у сфері оборонно-промислового комплексу (оснащення кораблів ВМФ); 2) у 2017 році з АТ «Концерн Автоматика», що входить до числа російської державної корпорації «Ростех» та забезпечує виготовлення систем шифрування, зв'язку для підрозділів збройних сил країни-агресора; 3) у грудні 2023 року укладено договір на постачання послуг зв'язку слідчому комітету рф по Центральному військовому округу; 4) напередодні

повномасштабного вторгнення та після 2022 року укладено низку прямих контрактів безпосередньо з військовими частинами та воєнізованими підрозділами країни-агресора; 5) у 2021 – 2023 років з центральним вузлом зв'язку військ національної гвардії рф;

(3.3) надають послуги зв'язку військовослужбовцям збройних сил рф за спеціальними програмами на тимчасово окупованих територіях та безпосередньо в рф. Так, оператор мобільного зв'язку «Мегафон» надає послуги зв'язку на тимчасово окупованих українських територіях Херсонської, Донецької та Луганської областей, в Криму, у тому числі військовослужбовцям через участь у федеральних національних програмах «Національний роумінг» та «Подзвони мамі», при цьому в рамках проекту «Подзвони мамі» «Мегафон» розробив спеціальний тарифний план «Армійський»;

(4) підпунктом «в» пункту 2 частини 1 статті 5-1 Закону [інформаційне сприяння вчиненню дій або ухваленню рішень, зазначених у пункті 1 цієї частини, зокрема шляхом організації, фінансування та безпосереднього здійснення публічних дій, спрямованих на виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії проти України, окупації територій України, глорифікацію осіб, які здійснювали збройну агресію проти України, підтримання політики держави-агресора]. Інформаційне сприяння збройній агресії рф проти України відповідачі здійснюють таким чином:

(4.1) Усманов А. Б. через офіційний сайт належного йому медіа-ресурсу «Коммерсантъ». Так, на ньому розміщено: 1) окрему рубрику «Деятельность владимира путина», в якій за період повномасштабного вторгнення оприлюднено понад 200 публікацій, які містять елементи звеличення, прославлення (глорифікації) дій глави держави-агресора в контексті питань, які стосуються повномасштабного вторгнення в Україну; 2) більше 150 публікацій, в яких визнаються правомірними, окупації територій України, вчинення діянь, які відповідно до норм міжнародного права та/або законодавства України мають ознаки воєнних злочинів, геноциду або злочинів проти людяності;

(4.2) за підтримки профкому підконтрольного відповідачам Лебединського ГЗК випущено 1000 екземплярів, а за підтримки фонду «Покоління» Андрія Соча – 8000 екземплярів книги «Живу, сражаюсь, побеждаю! Правила жизни на войне», яка схвалена Міністерством оборони рф і рекомендована до поширення у військах та призовних пунктах. У ній автори стверджують, що України, як держави не існує, а 96,7% українців ще зовсім нещодавно були «руськімі» та колись після «денаціфікації» вони знову стануть «руськімі, а поки вони вороги», а також у ній прописані мета воєнних дій в Україні. Зокрема книга містить розділи «Что такое специальная военная операция», «Великая Отечественная 2.0.», «На Украине мы защищаем Россию», «Кто такие украинцы», «Если местные борзуют». Цими діями здійснюється інформаційне сприяння збройній агресії проти України шляхом розповсюдження наративів російської пропаганди серед великої кількості мобілізованих.

16. На території України відповідачі опосередковано (через низку підконтрольних компаній) володіють такими активами:

(1) залізородною продукцією. Так, 1) до числа дочірніх компаній АО «ХК «Металлоінвест», що контролюється відповідачами, із часткою володіння 100% входить компанія Metalloinvest Trading Ag (Швейцарія); 2) Metalloinvest Trading Ag був створений у 2008 році та виступає як трейдинговий підрозділ Металлоінвеста для експортних поставок залізної руди та сталі; 3) на підставі відповідних контрактів між компаніями Групи USM – АТ «Михайлівський ГЗК ім. А. В. Варичева» та АТ «Лебединський ГЗК», як відправниками, та Metalloinvest Trading Ag, як отримувачем, здійснювалося транзитне транспортування залізородної продукції російського видобутку через територію України та станом на момент повномасштабного вторгнення окремі партії такої продукції залишилися заблокованими на складах на митній території України, а саме: 3.1) брикети залізородні у кількості 50 148,716 т, відправником яких є АТ «Лебединський ГЗК», одержувачем – Metalloinvest Trading AG, які зберігаються на території ДП «МТП «Південний»; 3.2) котуни залізородні в обсязі 102 765,082 т та 12 301 697 кг, відправником яких є АТ «Михайлівський ГЗК імені А.В. Варичева», одержувачем – Metalloinvest Trading AG, які зберігаються на території ТОВ «ПІС-Вугілля» та ДП «Ізмаїльський МТП» відповідно; 4) поставка цієї продукції здійснювалась на умовах FCA та правила «Інкотермс 2020» не містять відомостей про момент переходу права власності на товар, який поставляється за такими умовами; 5) на зазначену продукцію в межах кримінальних проваджень українськими судам накладено арешт; 6) оскільки продавцями і покупцем цієї продукції виступають компанії, які опосередковано належать відповідачам, то останні можуть реалізовувати по відношенню до активів права тотожні за змістом здійсненню права розпорядження, незалежно від моменту переходу права власності на такий товар, при цьому права третіх осіб не порушуватимуться;

(2) 100 % статутного капіталу української компанії ТОВ «Петер-Сервіс Україна». Так, ПАТ «Мегафон» є єдиним акціонером АТ «Нексайн» (до 21.06.2019 назва «Петер-Сервіс»), а останнє – є єдиним засновником ТОВ «Петер-Сервіс Україна». До ПАТ «Мегафон» та до АТ «Нексайн» застосовано санкцію у виді блокування активів рішеннями РНБО від 23.11.2023 та від 24.06.2024

відповідно, що введені в дію Указами Президента України № 772/2023 від 23.11.2023 та № 376/2024 від 24.06.2024.

Вимоги та доводи апеляційних скарг третіх осіб – Metalloinvest Trading AG та АТ «Нексайв» (далі – Компанії)

17. В апеляційних скаргах Компанії просять: (1) скасувати оскаржуване рішення та (2) ухвалити нове рішення, яким відмовити у задоволенні позову Мін'юсту в повному обсязі.

18. Доводи апеляційних скарг третіх осіб є тотожними та стосуються такого: (1) відповідачі не є належними; (2) порушено норми міжнародних актів та національного законодавства; (3) неправильно застосовано норми Закону про санкції; (4) неналежно обґрунтовано співмірність застосовної санкції; (5) докази позивача є незаконними.

Щодо неналежності відповідачів

19. Дії, які наведені судом як підстави для застосування санкції, вчинені менеджментом підприємств-третіх осіб, а не відповідачами. Відповідачі не приймають участь в управлінні підприємствами (третіми особами), всі управлінські рішення приймалися і приймаються менеджментом підприємств (третіх осіб).

Щодо порушення норм міжнародних актів та національного законодавства

20. Суд порушив норми Загальної декларації прав людини (статті 8, 10, 12, 17), Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) та Протоколу до неї (статті 6, 14 та статтю 1 відповідно), Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни (статтю 33), Конституції України (статті 24, 41, 55, 58, 59, 61), Закону про санкції (статті 3, 5-1).

21. Це призвело до: (1) порушення права на справедливий суд й правничу допомогу, (2) вилучення (експропріації) майна без відшкодування, (3) позбавлення права власності у зв'язку з дискримінацією за політичною ознакою.

22. Порушення права Компаній на справедливий суд й правничу допомогу полягало в такому: (1) Компанії не мали доступу до правничої допомоги. Так, Компанії не могли звернутись за професійною допомогою до українських адвокатів через атмосферу залякування осіб, які надають правову допомогу російській стороні у спорах, пов'язаних з РФ, зокрема адвокатів вносять до бази «Миротворець». Адвокати, до яких звертались Компанії, відмовляли у підписанні процесуальних документів та у здійсненні представництва компаній в суді (як в першій, так і в апеляційній інстанціях), тому Компанії вимушені були формувати свою позицію без допомоги українських юристів, через що могли не врахувати суттєві для розгляду аргументи;

(2) надто короткі строки вчинення окремих процесуальних дій та судового розгляду справи, що виключало фактичну можливість Компаній захищати свої права як власників майна. Так, по-перше, суд встановив 7 календарних днів на надання пояснень на позов (фактично 4 дні після публікації ухвали про відкриття провадження). При цьому Компанії не мали доступу до повного тексту позовної заяви, позовна заява та додатки до неї є значними за обсягом, Компанії є іноземними товариствами та знаходяться за межами України. По-друге, розгляд справи здійснено за 5 судових засідань з короткими проміжками часу між ними (24 та 29 липня, 18, 23 та 25 вересня 2024 року), протягом яких Компанії через своє місцезнаходження не мали можливості брати участь у процесі та ефективно реалізувати свої права;

(3) судовий процес у справах про санкції здійснюється на підставі дискримінаційних положень Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС) щодо учасників справи, в тому числі осіб, для яких особистим законом є право РФ, порівняно з учасниками в інших категоріях справ. Дискримінаційними є положення КАС в частині: 1) спеціальних правил обчислення процесуальних строків у справах про санкції; 2) відсутності в учасників справи доступу до суду касаційної інстанції при оскарженні рішення по суті; 3) здійснення апеляційного розгляду судом, що організаційно пов'язаний з судом першої інстанції; 4) неможливості зупинення провадження у справі про санкції до розгляду інших судових справ; 5) стандарту доведення, який знижено з рівня «всі обставини, на які посилається позивач, мають бути доведені» до рівня «докази мають бути більш переконливими за докази іншої сторони».

23. Суд протиправно позбавив Компанії права приватної власності, адже у власника вилучено активи без компенсації, що фактично є безоплатною експропріацією майна. Положення Закону про

4

санкції в частині здійснення вилучення майна без компенсації суперечить положенням статті 41 Конституції України. Закон про санкції фактично дозволяє безоплатну експропріацію майна, накладаючи покарання без наявності попереднього кримінального закону, який визначав би відповідні правопорушення, та без надання необхідних процесуальних гарантій. Це суперечить принципу «Немає покарання без закону» та гарантії знати підстави обвинувачення, які виправдовують будь-яке покарання, прирівняне до кримінального.

24. Суд позбавив Компанії власності у зв'язку із дискримінацією за політичною ознакою. Так, положення Закону про санкції є дискримінаційними в частині визначення як підстави для застосування санкції сплати податків до бюджету рф. В свою чергу це є обов'язком для особи в силу її особистого закону на території рф і за його невиконання встановлена кримінальна відповідальність. Отже, саме за ознакою особистого закону відбувається незаконне позбавлення права власності.

Щодо неправильного застосування норм Закону про санкції

25. Відповідно до Закону санкція стягнення застосовується за таких умов: (1) лише щодо «осіб, які своїми діями» вчинили дії, передбачені цим Законом; (2) ці дії мають бути вчинені після 24.05.2022, тобто після набуття чинності законом про запровадження застосованої санкції. Проте обидві ці умови суд неправильно застосував.

26. Щодо першої умови – в обґрунтування підстав для застосування санкції до відповідачів суд посилався на дії, вчинені не відповідачами, а іншими особами: (1) компаніями, що входять в Групу USM, та (2) їх контрагентами (покупцями продукції цих компаній).

27. При цьому перелічені у оскаржуваному рішенні дії компаній, що входять в Групу USM [сплата податків, укладення контрактів, здійснення операційної діяльності], належать до повноважень менеджменту компаній, який призначається не відповідачами, а органами корпоративного управління. Позивач не довів, що відповідачі беруть участь в управлінні компаніями, що входять в Групу USM, а висновок суду про узгоджене управління відповідачами цими компаніями є безпідставним. В його основу суд помилково поклав факт звернення відповідачів до суду із позовом про розподіл статутного капіталу одного з товариства, адже подання позову не пов'язано зі здійсненням управління товариством.

28. Отже, відповідачі Усманов А. Б., Скоч В. М., Скоч В. А., Стрешинський В. Я. не вчинили жодної дії, яка наведена у рішенні як підстава для застосування санкції, і сам суд констатував вчинення цих дій іншими особами. Таким чином суд застосував колективну відповідальність, що суперечить статті 33 Женевської конвенції про захист прав цивільного населення під час війни.

29. Щодо другої умови – частину дій ці інші особи вчинили до 24.05.2022. Оскільки санкція у виді стягнення активів в дохід держави була введена 24.05.2022, то жодні дії, вчинені до цієї дати, не можуть бути підставою для застосування санкції. Ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визначались правопорушенням. Тож суд помилково посилався на те, що навіть до 24.05.2022 відповідач мали бути «обізнані» про можливе накладення в майбутньому санкцій.

Щодо неналежної обґрунтованості співмірності застосованої санкції

30. Суд зазначив доведеною обставину щодо співмірності застосованої санкції із негативним наслідком й втратам суспільних інтересів, які було завдано діями відповідачів, тоді як позивач не зазначав таку обставину й на її підтвердження не надав жодного належного, законного, допустимого доказу.

Щодо незаконності доказів позивача

31. Всі надані позивачем докази не відповідають стандартам повноти, законності, належності, переважно ґрунтуються на повідомленнях преси, не містять інформацію про першоджерело та про факт.

Короткий зміст відзиву Мін'юста на апеляційні скарги

32. У відзиві Мін'юст просив апеляційні скарги залишити без задоволення, а рішення суду першої інстанції – без змін.

33. Мін'юст вважав апеляційні скарги необґрунтованими з таких підстав: (1) товариства, які входять до Групи компаній USM (Металоінвест та Мегафон), опосередковано належать Усманову А. Б., Скоч В. М., Скоч В. А., Стрешинському В. Я. та контролюються всіма відповідачами. Ці компанії вчинили дії, які є підставою для застосування санкції стягнення; (2) Metalloinvest Trading AG та АТ «Нексайн» подали до суду свої письмові пояснення різними способами – як поштовими відправленнями, так і до канцелярії суду через адвокатів Вітер В. М. та Горошинського О. О. Також обидві Компанії та представник Metalloinvest Trading AG адвокат Горошинський О. О. подали клопотання про долучення доказів. АТ «Нексайн» подало апеляційну скаргу через адвоката Вітер В. М., оскільки на поштовому відправленні «Укрпошта» міститься дані відправника із зазначенням номеру телефону, який відповідно до реєстру адвокатів належить адвокату Вітер В. М.; (3) стягнення активів відповідно до Закону про санкції є інструментом «загального регулювання» (general regulation), адже вимоги Закону направлені не проти конкретної особи, а проти широкого (загального/невизначеного задалегідь) кола осіб, які відповідають певним, визначеним у Законі, критеріям. Застосована судом санкція може бути застосована поза залежністю від будь-якого громадянства, національності чи резидентства; (4) положення міжнародного права щодо категоричної заборони збройної агресії, а також всіх пов'язаних з нею діянь існували та діяли на рівні національного законодавства України задовго до прийняття Закону про санкції та внесення змін до нього, якими 24.05.2022 було лише запроваджено конкретний обмежувальний захід у виді стягнення активів у дохід держави тих осіб, які конкретно визначеними у Законі діями сприяли збройній агресії рф проти України; (5) для справедливої оцінки співмірності запровадження такого політико-економічного обмежувального заходу як стягнення активів у дохід держави варто враховувати динаміку та інтенсивність розвитку збройної агресії рф щодо України з 2014 року до теперішнього часу.

Позиція учасників судового провадження

34. Представники апелянтів, в тому числі адвокат Горошинський О. О. [представник Metalloinvest Trading AG] та адвокат Вітер В. М. [представник Metalloinvest Trading AG та АТ «Нексайн»], були повідомлені належним чином, до Суду не з'явилися про причини неявки Суд не повідомили. 21.10.2024 адвокат Вітер В. М. подав до Суду письмові пояснення обох Компаній-апелянтів на відзив Мінюсту, які були підписані керівниками Компаній.

35. Представники Мін'юсту просили відхилити апеляційні скарги.

36. Представники третіх осіб ТОВ «Тіс-Вугілля», ДП «Морський торговельний порт «Південний», ДП «Ізмаїльський морський торговельний порт» просили відхилити апеляційні скарги.

37. Інші учасники (їхні представники) в судове засідання не з'явилися, їх неявка не перешкоджає розгляду апеляційних скарг (абзац 7 частини 8 статті 283-1 КАС).

Оцінка та мотиви Суду

(1) Межі апеляційного розгляду та встановлені судом першої інстанції неоспорені обставини

38. Суд апеляційної інстанції переглядає справу за наявними у ній і додатково поданими доказами та перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів та вимог апеляційної скарги. Суд апеляційної інстанції не обмежений доводами та вимогами апеляційної скарги, якщо під час розгляду справи буде встановлено порушення норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування рішення, або неправильне застосування норм матеріального права. Суд апеляційної інстанції досліджує докази, що стосуються фактів, на які учасники справи посилаються в апеляційній скарзі та (або) відзиві на неї (частини 1-3 статті 308 КАС).

39. Апелянти не оспорюють обставини, встановлені в оскаржуваному рішенні, що зазначені в підпунктах 1-3, 5 пункту 12 та пунктах 12-14, 15 (крім врахування судом дій, вчинених підконтрольними відповідачам компаніями, та окремо дій, вчинених до 24.05.2022), 16 цієї постанови. Тобто апелянти не оскаржують висновки суду першої інстанції, викладені в оскаржуваному рішенні в: (1) розділі 3 «Структура активів підсанкційних осіб на території рф», (2) розділі 4 «Вчинення відповідачами дій, передбачених пунктами 1, 2 частини 1 статті 5-1

Закону» (крім врахування дій, вчинених компаніями, після 24.05.2022), (3) розділі 5 «Підстави застосування санкцій» (крім висновків про можливість застосування санкції за дії, вчинені до 24.05.2022), (4) розділі 6 «Щодо обсягу активів, які належать Відповідача», (5) розділі 8 «Щодо пропорційності втручання в право власності» (окрім відсутності у ньому даних про шкоду завдану саме відповідачами).

40. Отже, в межах доводів апеляційних скарг Суд перевіряє законність та обгрунтованість рішення суду першої інстанції в частині: (1) дій, які є підставою для застосування санкції; (2) забезпечення права апелянтів на справедливий суд; (3) законності стягнення актів без компенсації їх вартості; (4) дискримінації; (5) обгрунтованості пропорційності втручання у право власності; (6) законності та належності доказів.

(2) Щодо тлумачення та застосування окремих норм Закону про санкції при розгляді позовів про застосування санкцій у виді стягнення активів в дохід держави

41. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності санкцій, пов'язаних з активами окремих осіб» від 12.05.2022 № 2257-IX, який набрав чинності 24.05.2022, внесені зміни до Закону про санкції. Цими змінами впроваджено новий вид санкції – стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, а також активів, щодо яких така особа може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними (пункт 1-1 частини 1 статті 4 Закону про санкції).

42. Принциповим для правильного вирішення справ про стягнення активів у порядку застосування цього виду санкції в цілому та вирішення апеляційних скарг у цій справі, зокрема, є серед іншого: (1) розуміння (тлумачення) категорії «опосередкованого вчинення дій, тотожних здійсненню права розпорядження активами»; (2) правильне визначення виду та обсягу активів, які мають підлягати стягненню в контексті пропорційності втручання у право власності особи.

43. Законодавець виділив таку категорію активів як «активи, щодо яких особа прямо або опосередковано вчиняє дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними» з метою охоплення майна, яке формально не належить суб'єкту (підсанкційній особі), але він неформалізовано контролює це майно, визначає його фактичну та/чи юридичну долю, тобто розпоряджається ним. Учасники справи не наводили заперечень щодо такого тлумачення судом цієї категорії.

44. Такий неформалізований контроль, враховуючи положення Закону про санкції, може здійснюватися як безпосередньо, так і через третіх осіб, на яких оформлено відповідне речове право.

45. У світлі цих висновків дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження, в контексті змісту та обсягу санкцій, на переконання Суду, повинні трактуватися ширше передбаченої статтею 317 Цивільного кодексу України складової права власності.

46. Про можливість відповідача прямо чи опосередковано вчиняти щодо активів дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження, можуть свідчити різні обставини, які мають бути оцінені судом у сукупності, зокрема, але не виключно: (1) користування активом, в тому числі без оформлення правових відносин між власником та підсанкційною особою; (2) систематичність, тривалість, спосіб, обсяг та зміст користування активом підсанкційною особою (при чому таке користування не обов'язково має бути постійним або безперервним); (3) наявність між власником та підсанкційною особою безпосередніх або опосередкованих родинних, дружніх, корпоративних або інших зв'язків, відносин підпорядкування, найму тощо; (4) придбання активу за дорученням та/або в інтересах особи, яка не зазначена його власником; (5) здійснення підсанкційною особою та/або власником за її дорученням витрат, пов'язаних з утриманням активу; (6) здійснення підсанкційною особою та/або власником за її дорученням правочинів, пов'язаних з ефективним використанням активу; (7) поліпшення властивостей активу або підлаштування умов його використання під власні потреби; (8) можливість підсанкційної особи визначати користування активом іншими, пов'язаними з нею особами; (9) можливість підсанкційної особи впливати на долю активу, в тому числі шляхом надання відповідного доручення (вказівки) формальному власнику тощо.

47. З формулювання досліджуваної норми також слідує, що стягненню в дохід держави підлягають як активи, які належать особі (тобто речові права на які належним чином офіційно оформлені), так і ті активи, щодо яких така особа може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або

юридичних осіб) вчиняти дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними.

(3) *Щодо тягара, стандарту доказування та оцінки доказів у справах про стягнення активів в порядку накладення державою санкцій*

48. Розгляд і вирішення справ в адміністративних судах здійснюються на засадах змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості. Суд розглядає адміністративні справи не інакше як за позовною заявою, поданою відповідно до КАС, в межах позовних вимог (стаття 9 КАС).

49. Кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення, крім випадків, встановлених статтею 78 КАС. Якщо учасник справи без поважних причин не надасть докази на пропозицію суду для підтвердження обставин, на які він посилається, суд вирішує справу на підставі наявних доказів (частини 1, 6 статті 77 КАС).

50. Суд оцінює докази, які є у справі, за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на їх безпосередньому, всебічному, повному та об'єктивному дослідженні. Жодні докази не мають для суду наперед встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. Суд надає оцінку як зібраним у справі доказам в цілому, так і кожному доказу (групі однотипних доказів), що міститься у справі, мотивує відхилення або врахування кожного доказу (групи доказів) (стаття 90 КАС).

51. У справах про застосування санкції суд виносить рішення на користь тієї сторони, сукупність доказів якої є більш переконливою порівняно з сукупністю доказів іншої сторони (частина 6 статті 283-1 КАС).

52. Тобто застосовується стандарт доказування «переваги більш вагомих доказів» (*preponderance of the evidence*) або так званий баланс імовірностей (*balance of probabilities*). Тягар доведення факту вважається виконаним, якщо на підставі поданих доказів можна зробити висновок, що факт швидше мав місце, ніж ні. Такий підхід при оцінці доказів становить процесуальну особливість інституту застосування санкції у вигляді стягнення активів в дохід держави.

53. Верховний Суд неодноразово звертався до категорії стандарту доказування та відзначав, що принцип змагальності забезпечує повноту дослідження обставин справи. Цей принцип передбачає покладання тягара доказування на сторони. Одночасно цей принцип не передбачає обов'язку суду вважати доведеною та встановленою обставину, про яку сторона стверджує. Така обставина підлягає доказуванню таким чином, аби задовольнити, як правило, стандарт переваги більш вагомих доказів, тобто коли висновок про існування стверджуваної обставини з урахуванням поданих доказів видається більш вірогідним, ніж протилежний (постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 07.12.2022 у справі № 200/6156/20, постанови Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 24.03.2021 у справі № 320/4186/18, від 08.06.2022 у справі № 757/18772/19-ц, пункт 81 постанови Великої Палати Верховного Суду від 18.03.2020 у справі № 129/1033/13-ц).

54. Отже, використаний в національній системі термін «більша переконливість доказів» означає, що існують розумні припущення вважати, що факт скоріше має місце. При цьому, зазначений стандарт доказування підкреслює необхідність співставлення судом доказів, які надають позивач та відповідач. Тобто необхідним є не надати достатньо доказів для підтвердження певної обставини, а надати їх саме ту кількість, яка зможе переважити доводи протилежної сторони судового процесу.

55. Доказування зв'язку підсанкційної особи з активом (ствердження чи заперечення опосередкованого контролю його через третіх осіб), складу чи обсягу таких активів, інших обставин у кінцевому рахунку може зводитись не тільки до надання кожною з протилежних сторін своєї сукупності доказів на підтвердження власної позиції, які суд має зважити (співставити), і визначити ту сторону, сукупність доказів якої є більш переконливою порівняно з сукупністю доказів іншої сторони, але й до співставлення версій сторін, пояснення ними фактів, встановлених на підставі загальної сукупності доказів, наданих суду. Вирішення судом питання «переваги більш вагомих доказів» або «балансу імовірностей» в такому випадку може трансформуватися й в питання – яка з протилежних версій (щодо того чи іншого локального факту чи обставин усєї справи) сторін видається більш переконливою (правдоподібною) і такою, що заслуговує на довіру. Зазначене відповідає положенням статей 75, 76, 90 та частини 6 статті 283-1 КАС.

56. Всі висновки щодо встановлення фактичних обставин у цій справі Суд буде робити (перевіряти)

на підставі зазначених вище особливостей доказування у справах про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини 1 статті 4 Закону про санкції.

(4) Вирішення апеляційних скарг по суті

(4.1) Щодо дій, що передбачені пунктами 1, 2 частини 1 статті 5-1 Закону про санкції

57. Апелянти не оскаржують факт вчинення дій, які суд першої інстанції кваліфікував як підстави для застосування до відповідачів санкції у виді стягнення активів в дохід держави.

58. Ці дії умовно можна поділити на такі групи: (1) дії компаній Групи USM, на діяльність яких відповідачі мають вирішальний вплив як єдині власники; (2) дії Скоча А. В. як депутата державної думи, а також дії його фонду «Покоління» Андрія Скоча; (3) діяльність видавничого дому «Коммерсантъ», єдиним власником якого є Усманов А. Б. та який має вирішальний вплив на діяльність цього медіа-ресурсу.

59. Доводи апелянтів стосуються лише першої групи дій – дій компаній Групи USM, а саме: (1) ці дії вчинені не відповідачами, а іншими особами – підконтрольними відповідачам компаніями (їх менеджментом) та покупцями продукції цих компаній, за дії яких відповідачі не відповідають; (2) частина дій вчинена цими іншими особами до 24.05.2022.

60. Колегія суддів вважає, що суд першої інстанції правильно: (1) встановив, що відповідачі мають вирішальний вплив на діяльність компаній Групи USM (Металоінвест та Мегафон); (2) врахував дії цих Компаній, як підстави для застосування санкції до відповідачів; (3) встановив їх вчинення як до, так і після 24.05.2022; (4) врахував дії, вчинені до 24.05.2022.

Вирішальний вплив відповідачів на діяльність компаній Групи USM

61. Відповідно до пункту 30 частини 1 статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»: (1) кінцевий бенефіціарний власник - будь-яка фізична особа, яка здійснює вирішальний вплив (контроль) на діяльність клієнта та/або фізичну особу, від імені якої проводиться фінансова операція; (2) кінцевим бенефіціарним власником для юридичних осіб є будь-яка фізична особа, яка здійснює вирішальний вплив на діяльність юридичної особи (в тому числі через ланцюг контролю/володіння); (3) ознакою здійснення прямого вирішального впливу на діяльність є безпосереднє володіння фізичною особою часткою у розмірі не менше 25 відсотків статутного (складеного) капіталу або прав голосу юридичної особи; (4) ознаками здійснення непрямого вирішального впливу на діяльність є серед іншого принаймні володіння фізичною особою часткою у розмірі не менше 25 відсотків статутного (складеного) капіталу або прав голосу юридичної особи через пов'язаних фізичних чи юридичних осіб.

62. Суд першої інстанції встановив, що Відповідачі є єдиними власниками Група USM в розмірі 100 %, які опосередковано через ряд підконтрольних компаній, володіють стягнутими активами, і ця обставина не заперечується апелянтами.

63. Так, ключовою холдинговою компанією Групи є ТОВ «Холдингова компанія «ЮеСеМ». Група створена в 2012 році для оптимізації та консолідації різноманітних проектів Усманова А. Б. та його партнерів, які є результатом більш ніж 20 років підприємницької діяльності та розвитку бізнесу.

64. За даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб рф станом на 01.11.2022 (наразі рф закрила ці дані у відкритих реєстрах) відповідачам сукупно належало 82 % в статутному капіталі ТОВ «Холдингова компанія «ЮеСеМ» [Усманову А. В. – 49 %, Стрешинському В. Я. – 3 %, Скочу В. М. – 15 %, Скоч В. А. – 15%], а в подальшому у 2023 році за рішенням суду про виключенні інших учасників зі складу ТОВ «Холдингова компанія «ЮеСеМ» та розпорядженням президента путіна вони стали єдиними власниками зазначеної компанії.

65. Відповідачі є пов'язаними між собою особами, в тому числі бізнес-відносинами та відносинами трудового підпорядкування: (1) Стрешинський В. Я. – экс-генеральний директор Групи «USM» (обіймав посаду у 2012 – 2022 роках), входить до складу ради директорів USM, компанії «Металоінвест», ПАТ «Мегафон», голова ради директорів видавничого дому «Коммерсантъ». 3 %

акцій USM йому передав Усманов А. Б. в рамках обіцянки передати частину свого бізнесу найкращим співробітникам. Отже, Стрешинський В. Я. перебуває у відносинах трудового підпорядкування по відношенню до Усманова А. Б. та належить до підконтрольних йому осіб (том 1 а. с. 162-190); (2) Скоч В. А. та Скоч В. М. є відповідно донькою та батьком бізнес-партнера Усманова А. Б. – Скоча А. В. Він з 1999 року є депутатом державної думи федеральних зборів рф, після обрання депутатом переформив свою частку у бізнесі на батька – Скоча В. М.

66. Також суд першої інстанції правильно врахував як узгоджені дії відповідачів з управлінні Групою USM подання Усмановим А. В., Стрешинським В. Я., Скоч В. М., Скочем В. А. як співвласниками Групи позову до суду у 2023 році про виключення інших учасників зі складу ТОВ «Холдингова компанія «ЮеСеМ».

67. Враховуючи наведені обставини: (1) відповідачі є єдиними власниками статутного капіталу ТОВ «Холдингова компанія «ЮеСеМ», (2) пов'язаність всіх відповідачів та їх узгоджені дії – у Суду немає сумнівів в тому, що відповідачі мають вирішальний вплив на діяльність Групи USM. Тож очевидним є і фактичний, і юридичний зв'язок відповідачів з компаніями Групи.

68. З наведених мотивів суд першої інстанції правильно врахував дії компаній Групи USM при вирішенні питання про застосування санкції до відповідачів. Суд окремо Суд звертає увагу, що дії компаній Групи USM не є єдиною підставою для застосування санкцій.

Перелік наведених судом першої інстанції підстав, передбачених статтею 5-1 Закону про санкції

69. Дії, які стали підставою для застосування до відповідачів санкції у виді стягнення активів в дохід держави, суд першої інстанції навів у розділі 4 оскаржуваного рішення.

70. Ці дії передбачені шістьма окремими підставами – абзацами/підпунктами пунктів 1, 2 частини 1 статті 5-1 Закону про санкції, а саме:

(1) підпунктом «є» пункту 1 частини 1 статті 5-1 Закону – завдання істотної шкоди національній безпеці, суверенітету чи територіальній цілісності України шляхом взяття участі в ухваленні рішення (з підтримкою такого рішення своїм голосом) про поширення юрисдикції держави-агресора на територію, яка відповідно до Конституції України входить до складу України;

(2) підпунктом «б» пункту 2 частини 1 статті 5-1 Закону – суттєве сприяння вчиненню дій або ухваленню рішень, зазначених у пункті 1 цієї частини, шляхом фінансування або матеріально-технічного забезпечення діяльності держави-агресора, пов'язаної зі збройною агресією проти України чи окупацією/анексією її територій, шляхом сплати податків, зборів до державного бюджету держави-агресора, якщо загальна сума таких платежів (окрім митних) за останні чотири послідовні податкові (звітні) квартали перевищує еквівалент 40 мільйонів гривень для юридичної особи, визначених за середньозваженим офіційним курсом Національного банку України за той самий період;

(3) підпунктом «а» пункту 2 частини 1 статті 5-1 Закону – суттєве сприяння вчиненню дій або ухваленню рішень, зазначених у пункті 1 цієї частини, шляхом сприяння збройній агресії проти України, окупації/анексії території, яка відповідно до Конституції України входить до складу України, зокрема шляхом постачання/надання, зберігання зброї, боєприпасів, вибухових речовин, військової чи спеціальної техніки, інших засобів та знарядь здійснення збройної агресії проти України, забезпечення ремонту таких засобів і знарядь;

(4-5) абзацами 3-4 підпункту «в» пункту 2 частини 1 статті 5-1 Закону – інформаційне сприяння вчиненню дій або ухваленню рішень, зазначених у пункті 1 цієї частини, зокрема шляхом організації, фінансування та безпосереднього здійснення публічних дій, спрямованих на виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії проти України, окупації територій України, глорифікацію осіб, які здійснювали збройну агресію проти України, підтримання політики держави-агресора.

71. Отже, суд встановив наявність п'яти підстав для застосування санкції у виді стягнення активів, кожна з яких є самостійною підставою для застосування такої санкції.

Перелік та час вчинення наведених дій

72. Суд першої інстанції встановив і це підтверджується матеріалами справи, що наведені дії були вчинені як до 24.05.2022, так і після цієї дати, а саме:

передбачені підпунктом «є» пункту 1 частини 1 статті 5-1 Закону

(1) 03.10.2022 Скоч А. В. голосував за 8-м федеральних законів про поширення юрисдикції країни-агресора на територію 4-ох тимчасово окупованих областей України;

передбачені підпунктом «б» пункту 2 частини 1 статті 5-1 Закону

(2) за 2023 рік Групи Мегафон та Металоінвест сплатили до бюджету країни-агресора податки у розмірі, що еквівалентний 6,3 млрд грн та 2,5 млрд грн відповідно [що значно перевищує мінімальний поріг в 40 млн грн];

передбачені підпунктом «а» пункту 2 частини 1 статті 5-1 Закону

(3) АТ «Лебединський ГЗК» та АТ «Михайлівський ГЗК імені А. В. Варичева» постачають рудну та іншу продукцію на користь підприємств оборонно-промислового комплексу країни-агресора, а саме на адресу АТ «Магнітогорський металургійний комбінат» та АТ «Тулачермет», які є основними постачальниками відповідно металевих виробів та чавуну (ключового компоненту при виробництві військової техніки) для АТ «Науково-виробнича корпорація «Уралвагонзавод» імені Дзержинського», що входить до російської державної корпорації «Ростех» і виготовляє бойові танки для міністерства оборони рф (том 2 а. с. 254-260, 18);

(4) 01.07.2017 ТОВ «Скарлет» [входить до структури ПАТ «Мегафон»] уклало строковий договір з АТ «Концерн Автоматика» [входить в державну корпорацію «Ростех»] про надання послуг зв'язку, строк дії договору до 30.06.2018 (том 2 а. с. 122-127, 16);

(5) У 2018 році ПАТ «Мегафон» з ПАТ «Пролетарський завод» на надання послуг внутрішньозонового, міжнародного, міжміського телефонного зв'язку, строк надання послуг до 31.12.2018 (том 2 а. с. 100-117, 16);

(6) у грудні 2023 року ТОВ «АРКС» [входить до структури ПАТ «Мегафон»] уклало державний контракт з Військовим слідчим управлінням Слідчого комітету рф по Центральному військовому округу на постачання послуг зв'язку, строк надання послуг – з 21.12.2023 по 20.12.2024 (том 2 а. с. 128-149, 17);

(7) 27.12.2021 ПАТ «Мегафон» уклало державний контракт з військовою частиною 3728 на надання послуг рухомого радіотелефонного зв'язку стандарту GSM в період з 01.01.2022 по 31.12.2022, тобто саме під час повномасштабного вторгнення на територію України (том 2 а. с. 150-161);

(8) 24.11.2021 ПАТ «Мегафон» уклало державний контракт з федеральною державною казенною установою «Центральний вузол зв'язку військ національної гвардії рф» на надання послуг рухомого радіотелефонного зв'язку, строк надання послуг – з 01.01.2022 по 31.12.2023; 22.02.2022, 09.09.2022, 18.09.2023, 18.12.2023 до контракту було укладено додаткові угоди №№ 1-4 (том 2 а. с. 162-176);

(9) 21.12.2021 ПАТ «Мегафон» уклало державний контракт з федеральною державною казенною установою «Центральний вузол зв'язку військ національної гвардії рф» на надання комплексної послуги зв'язку з надання каналів для цифрової транспортної мережі росгвардії, надання ліній прив'язки до цифрової транспортної мережі росгвардії від рухомих пунктів управління, автомобільних навігаційних комплексів у сфері інформаційно-комунікаційних технологій для потреб військ національної гвардії, в тому числі від рухомих пунктів управління, автомобільних навігаційних комплексів. Строк надання послуг – з 01.01.2022 по 31.12.2023; 22.02.2022, 01.07.2022, 05.12.2022, 18.09.2023 до контракту було укладено додаткові угоди №№ 1-4 (том 2 а. с. 177-193);

(10) ПАТ «Мегафон» надає послуги зв'язку військовослужбовцям збройних сил РФ за спеціальними програмами на тимчасово окупованих територіях та безпосередньо в рф (том 3 а. с. 223-238);

передбачені абзацами 3-4 підпункту «в» пункту 2 частини 1 статті 5-1 Закону

(11) розміщення на офіційному сайті, належного Усманову А. Б. медіа-ресурсу «Коммерсантъ»,

окремої рубрики «Діяльність володимира путіна», яка після пономасштабного вторнення містить понад 200 публікації, які містять елементи звеличення, прославлення (глорифікації) дій глави держави-агресора в контексті питань, які стосуються повномасштабного вторнення в Україну, та осіб, які здійснюють збройну агресію проти України (зокрема, суд процитував публікації від 18.06.2023, від 27.01.2024, від 15.02.2024);

(12) розміщення на офіційному сайті, належного Усманову А. Б. медіа-ресурсу «Коммерсантъ», більше 150 публікацій, в яких визнаються правомірними, окупації територій України, вчинення діянь, які відповідно до норм міжнародного права та/або законодавства України мають ознаки воєнних злочинів, геноциду або злочинів проти людяності (зокрема, суд навів цитати з публікацій від 09.02.2024, від 26.02.2024, від 02.04.2024) (том 4 а. с. 34-42);

(13) фінансування профкому Лебединського ГЗК та фондом «Покоління» Андрія Скоча тиражу у кількості 9 000 екземплярів книги «Живу, сражаюсь, побеждаю! Правила життя на війні», призначеного для розповсюдження наративів російської пропаганди серед великої кількості мобілізованих (повідомлення в мережі Інтернет датовані жовтнем 2022 року – том 1 а. с. 128-132).

73. Отже, окремі дії мали місце до та після 24.05.2022, а ряд дії – мають триваючий характер (були розпочаті до 22.05.2022 та тривали після цієї дати).

74. Апелянти посилаються, що з наведеного переліку дій – дві дії вчинені до 24.05.2022 (передбачені підпунктом 4 та 5 вищезазначеного пункту постанови), а саме: (1) у 2017 році ТОВ «Скарлет» уклало строковий договір з АТ «Концерн Автоматика» про надання послуг зв'язку, строк дії договору до 30.06.2018; (2) у 2018 році ПАТ «Мегафон» уклало договір з ПАТ «Пролетарський завод» на надання послуг внутрішньозонового, міжнародного, міжміського телефонного зв'язку, строк надання послуг до 31.12.2018.

75. Наведені дві дії передбачені однією підставою [підпунктом «а» пункту 2 частини 1 статті 5-1 Закону] та вчинені наряду ще з 6-ма іншими діями в межах цієї підстави.

Щодо можливості врахування дій, вчинених до 24.05.2022

76. Апелянти посилалась на те, що санкція у виді стягнення активів в дохід держави була запроваджена 24.05.2022, тому підставою для її застосування не можуть бути дії, що були вчинені до цієї дати.

77. Суд першої інстанції дійшов протилежного висновку з огляду на таке: (1) дії відповідачів, які встановлені у ході судового розгляду, вчинялись як до 24.05.2022, так і після цієї дати; (2) санкція у виді стягнення активів в дохід держави застосовується лише за умови попереднього застосування до осіб санкції у виді блокування активів; (3) РНБО застосувало до відповідачів санкцію у виді блокування активів після 24.05.2022; (4) дії, що є підставами для застосування санкції, в тому числі у виді блокування активів, були визначені в пункті 1 частини 1 статті 3 Закону про санкції з 12.09.2014 [з моменту набрання цим Законом] та з того часу є незмінними; (5) це дії, які створюють реальні та/або потенційні загрози національним інтересам, національній безпеці, суверенітету і територіальній цілісності України, сприяють терористичній діяльності та/або порушують права і свободи людини і громадянина, інтереси суспільства та держави, призводять до окупації території, експропріації чи обмеження права власності, завдання майнових втрат, створення перешкод для сталого економічного розвитку, повноцінного здійснення громадянами України належних їм прав і свобод; (6) це свідчить про те, що відповідачі мали бути обізнаними про можливість запровадження до них санкцій з боку держави Україна, у тому числі й блокування активів, у випадку вчинення ними зазначених дій.

78. Аналогічна позиція викладена у рішеннях ВАКС від 07.12.2022 у справі № 991/5982/22, від 27.02.2023 у справі № 991/1396/23, від 24.03.2023 у справі № 991/2086/23, від 03.10.2023 у справі № 991/8192/23, від 29.07.2024 у справі № 991/5106/24.

79. У ряді інших судових рішеннях [рішення ВАКС від 16.02.2023 у справі № 991/265/23, залишене без змін постановою Апеляційної палати (АП) ВАКС від 16.06.2023; рішення ВАКС від 29.08.2023 у справі № 991/7229/23; рішення від 20.03.2023 у справі № 991/1914/23; рішення ВАКС від 18.04.2024 у справі № 991/558/24, залишеною без змін постановою АП ВАКС від 25.06.2024; рішення ВАКС від 15.05.2024 у справі № 991/11220/23; рішення ВАКС від 24.07.2024 у справі № 991/5120/24] ВАКС та

АП ВАКС дійшли висновку, що санкція у виді стягнення активів у дохід держави може бути застосована до особи, яка вчинила або розпочала вчинення діяння, передбаченого частиною 1 статті 5-1 Закону про санкції, до 24.05.2022, з огляду на те, що положення міжнародного права щодо категоричної заборони збройної агресії, а також всіх пов'язаних з нею діянь існували та діяли на рівні національного законодавства України задовго до прийняття Закону про санкції та внесення змін до нього, якими 24.05.2022 було лише запроваджено конкретний обмежувальний захід у виді стягнення активів у дохід держави тих осіб, які конкретно визначеними у Законі діями сприяли збройній агресії РФ проти України.

80. Суд погоджується з наведеними вище висновками суду першої інстанції та не вбачає підстав для відступу від цієї позиції.

Щодо вчинення дій контрагентами підконтрольних відповідачам компаній

81. На думку апелянтів суд першої інстанції неправильно врахував як підставу для застосування санкції до відповідачів дії контрагентів АТ «Лебединський ГЗК» та АТ «Михайлівський ГЗК імені А. В. Варичева» з постачання продукції для оборонно-промислового рф. Так, апелянти зазначили, що Лебединський та Михайлівський ГЗК – не є постачальниками сировини для оборонно-промислового комплексу, її постачають на користь оборонно-промислового комплексу покупці сировини цих ГЗК у виді запчастин та металу АТ «Магнітогорський металургійний комбінат» та АТ «Тулачермет» для АТ «Науково-виробнича корпорація «Уралвагонзавод» імені Держинського», що входить до російської державної корпорації «Ростех» і виготовляє бойові танки для міністерства оборони РФ.

82. Суд відхиляє цей аргумент апелянтів, оскільки наведені обставини свідчать про задіяність ГЗК у процесі забезпеченні держави-агресора сировиною для подальшого виробництва танків, які використовують для збройної агресії на території України. Тож суд першої інстанції правильно зазначив про постачання АТ «Лебединський ГЗК» та АТ «Михайлівський ГЗК імені А. В. Варичева» продукції на користь стратегічно важливих підприємств оборонно-промислового комплексу РФ.

(4.2) Щодо доводу про порушення права на справедливий суд

83. За позицією апелянтів порушення права на справедливий суд складали такі аспекти: (1) порушення права на правову допомогу; (2) надто короткі строки вчинення процесуальних дій та розгляду справи, що унеможливило реалізацію належних їм прав; (3) вирішення справи в межах процесуального порядку, що має дискримінаційний характер [застосування дискримінаційних норм КАС].

84. Ці тези Metalloinvest Trading AG та АТ «Нексайн» вперше озвучили в своїх апеляційних скаргах, тобто вже в суді апеляційної інстанції.

85. Суд не вбачає порушень прав апелянтів, аргументи апелянтів спростовуються матеріалами справи.

86. Так, з матеріалів справи та системи документообігу суду вбачається, що: (1) у обох Компаній були вільно обрані адвокати – як під час розгляду в суді першої інстанції, так і під час апеляційного розгляду; (2) Компанії надали до суду першої інстанції свою позицію у справі у виді письмових пояснень та надали докази [реєстраційні та статутні документи]; (3) вони реалізували своє право на апеляційне оскарження рішення та (4) надали до суду апеляційної інстанції в письмовій формі свою позицію щодо відзиву Мін'юсту на їх апеляційні скарги.

Адвокати Компаній

87. У матеріалах справи наявні ордери на представництво Компаній адвокатами Горошинським О. О. та Вітер В.М.

88. Так, представником Metalloinvest Trading AG є адвокат Горошинський О. О. Він 17.09.2024 підписав та подав до суду першої інстанції як представник Metalloinvest Trading AG клопотання про долучення доказів [статутні та реєстраційні документи], яке просив розглянути без його участі (том 10 а. с. 169-174-235а, том 12 а. с. 249). Відповідно до наданого до суду першої інстанції ордеру, що виданий адвокатським об'єднанням «Гаро Лігал» 17.09.2024 на підставі договору про надання

правничої допомоги від 16/09/24/17 від 16.09.2024 – повноваження адвоката не обмежуються (том 10 а. с. 175-176).

89. Представником Metalloinvest Trading AG та АТ «Нексайн» є адвокат Вітер В. М. Хоч адвокат Вітер В. М. надав ордер на представництво Компаній лише до суду апеляційної інстанції, проте з системи документообігу суду вбачається, що він подавав ряд документів і до суду першої інстанції. Так, (1) 17.09.2024 він подав до канцелярії суду першої інстанції письмові пояснення обох Компаній, які були підписані їх керівниками; (2) 07.10.2024 подав до канцелярії суду апеляційної інстанції апеляційній скарги обох Компаній, які підписані їх керівниками (том 12 а. с. 1-13, 45-46, 50-66, 86-87, 88); (3) 15.10.2024 подав до канцелярії суду апеляційної інстанції письмові пояснення обох Компаній, які підписані їх керівниками, на відзив Мін'юсту на апеляційній скарги Компаній.

90. З наданих адвокатом Вітер В. М. ордерів на представництво обох Компаній (кожної) в Апеляційній палаті ВАКС вбачається, що повноваження адвоката не обмежуються. Ці ордери видані 03.10.2024 на підставі договору про надання правничої допомоги від 06.09.2024 (том 12 а. с. 45-46, 86-87).

91. Суд першої інстанції 18.09.2024 повідомив адвоката Горошинського О. О. про час та місце судового розгляду (том 11 а. с. 22). Суд апеляційної інстанції повідомив адвокатів Вітер В. М. та Горошинського О. О. про час та місце апеляційного розгляду (том 12 а. с. 209, 210, 213, 231-234). Проте адвокати не з'явилися ні до суду першої інстанції, ні до суду апеляційної інстанції та не повідомили про причини неявки.

Надання своїх аргументів та апеляцій

92. Обидві Компанії (кожна) тричі подали до суду першої інстанції один примірник письмових пояснень, підписаних керівниками Компаній, з додатками: (1) 08.09.2024 – направлені кур'єрською поштою з Будапешту, які надійшли до суду 16.09.2024 (том 7 а. с. 201-216, том 8 а. с. 1-53, 54-71-196); (2) 09.09.2024 – направлені кур'єрською поштою з Варшави, які надійшли до суду 13.09.2024 (том 7 а. с. 46-61-116, 117-134-197); (3) 17.09.2024 – ці пояснення подав до суду адвокат Вітер В. М. (том 9 а. с. 187-202-249, том 10 а. с. 1-18-168, том 12 а. с. 247-248).

93. Також Обидві Компанії (кожна) 11.09.2024 подали клопотання про долучення доказів у справі [статутні та реєстраційні документи], підписані керівниками, які надійшли до суду 17.09.2024 (том 9 а. с. 1-5-139, 140-143-186). 17.09.2024 адвокат Горошинський О.О. як представник Metalloinvest Trading AG подав клопотання про долучення доказів у справі [статутні та реєстраційні документи] (том 10 а. с. 169-174-235а, том 12 а. с. 249).

94. В оскаржуваному рішенні відображено про подання Компаніями письмових пояснень (розділі 1) та надано відповіді на ключові аргументи Компаній.

95. В подальшому обидні Компанії реалізували право на подання апеляційної скарги та надання до суду апеляційної інстанції письмової позиції щодо відзиву Мін'юсту на їх апеляції.

Щодо стислих строків

96. Відповідно до статті 283-1 КАС: (1) справа про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини 1 статті 4 Закону України «Про санкції», вирішується колегією у складі трьох суддів Вищого антикорупційного суду протягом 30 днів з дня надходження позовної заяви до суду (частина 4 статті 283-1 КАС); (2) у п'ятиденний строк з дня одержання позовної заяви особа, щодо якої ставиться питання про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини 1 статті 4 Закону України «Про санкції», має право подати відзив на позовну заяву (частина 2 статті 283-1 КАС).

97. З матеріалів справи вбачається, що: (1) 11.07.2024 до ВАКС надійшла позовна заява Мін'юсту (том 1 а. с. 2); (2) 15.07.2024 суд відкрив провадження у справі, призначив розгляд справи на 24.07.2024, запропонував третім особам надати пояснення та докази щодо предмету спору не пізніше 22.07.2024 (том 6 а. с. 27-29); (3) ухвала суду від 15.07.2024 була опублікована на сайті 18.07.2024; (4) у справі суд призначив такі дати судового розгляду – 24 та 29 липня, 18, 23 та 25 вересня 2024 року; (5) 24.07.2024 засідання не відбулось у зв'язку із зайнятістю колегії суддів в розгляді кримінального провадження, наступне засідання призначено на 29.07.2024 (том 6 а. с. 179);

9
(6) фактично перше судове засідання відбулось 29.07.2024 (том 6 а. с. 231-237), наступне засідання призначене та відбулось – 18.09.2024.

98. У проміжок часу між зазначеними засіданнями обидві Компанії реалізували право на подання письмових пояснень та доказів у справі, які надійшли до суду 13-17.09.2024. Зі змісту пояснень вбачається, обізнаність Компаній зі змістом позовної заяви Мін'юсту. Клопотань про відкладення розгляду справи чи про надання строку для підготовки своєї позиції та взяття участі в суді Компанії не заявляли ні до суду першої інстанції, ні до суду апеляційної інстанції.

99. Отже, твердження Компаній про порушення права на справедливий суд є необґрунтованими. Відмова від реалізації права на безпосередню участь представників Компаній в судовому засіданні обох інстанції обумовлена виключно позицією Компаній, а не перешкодами зі сторони держави.

(4.3) Щодо доводу про невідповідність Закону про санкції положенням статті 41 Конституції України в частині безоплатного звернення активів в дохід держави

100.В обґрунтування цього аргументу Компанії посилались на таке: (1) санкція у виді стягнення активів в дохід держави має характер примусового вилучення, а не конфіскації (яка передбачена за вчинення правопорушення); (2) за Конституцією України примусове вилучення об'єктів права приватної власності можливе лише на оплатній основі; (3) оскільки за Законом про санкції стягнення активів в дохід держави здійснюється без компенсації власнику вартості активів, то в цій частині Закон суперечить Конституції України та у позові має бути відмовлено безпосередньо на підставі зазначеної норми Основного Закону України.

101.3 цим аргументам Суд не погоджується, адже апелянти посилаються на нерелевантні положення Основного Закону України.

102.Так, норма частини 5 статті 41 Конституції України, на яку посилаються апелянти, а саме: примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану – не застосовуються до відносин, що є предметом у цій справі, адже стосується інших за правовою природою відносини.

103.Ці інші відносини врегульовано Законом України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану», Цивільним кодексом України, зокрема, статтею 351 «Припинення права власності на нерухоме майно у зв'язку з викупом для суспільних потреб чи примусовим відчуженням з мотивів суспільної необхідності земельної ділянки, на якій воно розміщене» та статтею 353 «Реквізиція».

104.У цій справі активи стягнуто в дохід держави за рішенням суду як санкція з підстав та в порядку, встановленому Законом про санкції, який не передбачає сплату компенсації.

105.Це повністю узгоджується з положеннями частини 6 статті 41 Конституції України, відповідно до якої конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом.

Правова природа та легітимна мета санкції у виді стягнення в дохід держави

106.Апеляційна палата ВАКС вже висловлювалась з приводу цього питання [у постановках від 03.02.2023 у справі № 991/6606/22, від 02.04.2024 у справі № 991/8725/23, від 27.06.2024 у справі № 991/11220/23], проте, враховуючи наведений вище довід апеляційних скарг, вважає за необхідне повторно звернути увагу на таке.

107.Правовою підставою для застосування санкції у виді стягнення в дохід держави активів [що належать фізичній або юридичній особі, а також активів, щодо яких така особа може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними] є норми Закону про санкції (пункт 1-1 частини 1 статті 4, статті 5-1, 6). Ця санкція застосовується ВАКС за результатами розгляду адміністративної справи у

порядку КАС.

108.У статті 1 «Суверенне право України на захист» Закону про санкції закріплено, що санкції можуть застосовуватись з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності, а також запобігання порушенню, відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави.

109.Особливу увагу Суд звертає на контекст запровадження державою санкції у виді стягнення активів в дохід держави.

110.Так, санкція у виді стягнення активів запроваджена з 24.05.2022 (на підставі Закону № 2257-IX від 12.05.2022) в умовах широкомасштабного воєнного вторгнення рф до України, що поставило в небезпеку саме існування Українського народу та держави.

111.Агресія рф також зумовила вжиття Україною заходів з відступу від зобов'язань за Конвенцією про захист основоположних прав та свобод людини (частина 1 статті 15 Конвенції), введення з 24.02.2022 воєнного стану на всій території держави та проведення загальної мобілізації.

112.На час апеляційного розгляду ця небезпека триває та продовжується руйнівна агресія рф щодо України, що достатньою детально обгрунтовано в рішенні ВАКС (розділ 8), з чим Суд повністю погоджується.

113.У пояснювальній записці до Закону № 2257-IX від 12.05.2022 зазначено, що: (1) метою запровадження санкції у виді стягнення активів є перешкоджання використанню економічних активів на шкоду національній безпеці України та залучення активів, які є підґрунтям для діяльності, спрямованої на підготовку, розпалювання та ведення агресивної війни (включно з агресивною пропагандою), для посилення оборони України та відшкодування завданої шкоди; (2) серйозність, масштабність, гострота та катастрофічні тенденції розвитку безпекової та гуманітарної ситуації в Україні та світі у зв'язку зі збройною агресією рф виправдовують такі заходи; (3) санкція має винятковий характер, отримує прояв у виключних підставах її застосування (лише щодо фізичних та юридичних осіб, які своїми діями створили загрозу національній безпеці, суверенітету чи територіальній цілісності України (в тому числі шляхом збройної агресії чи терористичної діяльності) або сприяли (в тому числі шляхом фінансування) вчиненню таких дій іншими особами), а також в суворому обмеженні періоду її потенційного застосування дією правового режиму воєнного стану.

114.Вжиття державою такого заходу відповідає невід'ємному праву України на індивідуальну самооборону від збройного нападу (стаття 51 Статуту ООН). При чому ця санкція є одним із заходів, які Україна вживає для самооборони від військової агресії зі сторони рф, адже поряд із безпосереднім знищенням майна та військ рф на полі бою, Україна шляхом застосування правового механізму санкції (1) вилучає майно, яке використовувалося, використовується чи може бути використане для посилення воєнної спроможності рф та (2) має отримує можливість використати таке майно для підсилення оборонних спроможностей України.

115.Легітимна мета санкції у виді стягнення активів полягає в тому, щоб: (1) забезпечити контроль за активами особи, яка несе або може нести потенційну загрозу національним інтересам України, її суверенітету та територіальній цілісності; (2) зупинити агресивні дії рф; (3) припинити підтримку її нинішнього політичного режиму шляхом удару по фінансовим можливостям «прихильників» такої політики; (4) забезпечити здійснення швидкого та ефективного відшкодування збитків, завданих жертвам агресії за рахунок коштів, отриманих від конфіскації.

116.Виходячи із зазначеної вище легітимної мети санкції у виді стягнення активів, Суд підтримує висновок суду першої інстанції, за яким: (1) санкція стягнення не є видом (формою, засобом, механізмом) відповідальності та не потребує встановлення ознак складу правопорушення (діяння); (2) санкція є реакцією, відповіддю держави на дії, що становлять загрозу фундаментальним принципам її існування.

117.Суд також звертає увагу, що санкція стягнення не є результатом встановлення ознак кримінального правопорушення в розумінні як національного законодавства, так і міжнародного

права. З цієї підстави Суд відхиляє твердження апелянтів про застосування до них в межах цієї судової процедури фактично кримінального покарання. Стверджуючи про це апелянти не наводять, які гарантії в межах проведеної судової процедури не були дотримані при застосування санкції у виді стягнення активів в дохід держави та до яких негативних наслідків для них це призвело, у порівнянні з процедурою застосування кримінального покарання.

118.Належність санкції у виді стягнення активів зумовлена: (1) її ефективністю та (2) невідкладністю саме в умовах триваючої широкомасштабної воєнної агресії рф, яка має метою та об'єктивно ставить під загрозу саме існування Українського народу та держави.

119.Так, з преамбули Закону про санкції вбачається, що інститут санкцій законодавець запровадив, беручи до уваги потребу невідкладного та ефективного реагування на наявні і потенційні загрози національним інтересам і національній безпеці України, включаючи ворожі дії, збройний напад, завдання шкоди життю та здоров'ю населення, захоплення заручників, експропріацію власності держави, фізичних та юридичних осіб, завдання майнових втрат та створення перешкод для сталого економічного розвитку, повноцінного здійснення громадянами України належних їм прав і свобод.

120.Враховуючи обставини цієї справи, а саме те, що: (1) майнові активи, які опосередковано контролюють відповідачі, використовувались чи можуть бути використані в майбутньому для посилення воєнних спроможностей рф; (2) вилучення цих активів може посилити оборонні можливості України – у цій справі легітимною метою застосування санкції стягнення є зниження спроможності рф продовжувати воєнну агресію проти України шляхом стягнення на користь України активів, які в кінцевому рахунку мають відношення до здійснення збройної агресії проти України.

(4.4) Щодо доводу про дискримінацію

121.Питання дискримінації може постати у зв'язку із нерівним ставленням до особи через певні «захищені» ознаки, проте апелянти таких фактичних даних по відношенню до себе не навели.

122.Так, дискримінація – ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними (пункт 2 частини 1 статті 1 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»).

123.Стаття 14 Конвенції встановлює заборону дискримінації при користування правами та свободами, визнаними в Конвенції, стаття 1 протоколу № 12 – встановлює загальну заборону дискримінації при здійсненні будь-якого передбаченого законом права за будь-якою ознакою – статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою.

124.Апелянти стверджували про дискримінаційний характер норм КАС та Закону про санкції.

Дискримінаційні норми КАС (дискримінація при реалізації права на справедливий суд)

125.В апеляційних скаргах Компанії наводять передбачені КАС процесуальні особливості розгляду справ про застосування санкції у виді стягнення активів в дохід держави, які апелянти в цілому кваліфікують як дискримінаційні щодо учасників процесу, для яких особистим законом є право рф, в порівнянні з учасниками процесу у інших категоріях справ.

126.Суд не погоджується з цим. Так, окремі процесуальні особливості розгляду у справах про застосування санкції обумовлені виключно категорією справи, а не особистим законом учасника справи. Норми КАС стосуються будь-яких осіб, незалежно від їх національної приналежності/ громадянства, а не лише компаній рф. Особливості розгляду справ про застосування санкцій мають легітимну мету – забезпечення ефективності та невідкладністю їх застосування саме в умовах триваючої широкомасштабної воєнної агресії рф.

127.Ряд наведених апелянтами положень КАС [щодо підстав зупинення провадження у справі та обчислення строків] не мають значення для цієї справи, адже ці положення у ній не застосовувались.

128.У межах цієї тези Суд відхиляє твердження апелянтів про організаційну пов'язаність ВАКС та АП ВАКС, адже це не впливає на здійснення правосуддя: (1) при здійсненні правосуддя ВАКС та АП ВАКС діють як дві самостійні судові інстанції, що прямо передбачено абзацом 2 частини 1 статті 4 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» та положеннями КАС; (2) Апеляційна палата діє у складі ВАКС на засадах інституційної, організаційної, кадрової та фінансової автономії як це передбачено частиною 4 статті 31 Закону України «Про судоустрій та статус суддів».

129.Отже, апелянти не навели фактичних обставин, які б могли свідчити про їх дискримінацію під час розгляду цієї справи.

Дискримінаційне положення Закону про санкції (дискримінація при реалізації права власності)

130.На думку апелянтів дискримінаційним є положення цього Закону в частині визначення як підстави для застосування санкції у виді стягнення активів в дохід держави факту сплати юридичною особою податків до бюджету рф. В цьому випадку юридична особа, для якої є особистим законом право рф, виконала покладений на неї обов'язок, та саме за ознакою особистого закону обмежується її право власності в порівнянні з юридичними особами, для яких особистим законом є право України.

131.Суд не погоджується з цим. Так, Закон про санкції встановлює поріг розміру податків, сплачених юридичною особою до бюджету країни-агресора (еквівалент 40 млн грн за 4 квартали), та лише досягнення/перевищення цього порогу дозволяє кваліфікувати дії юридичної особи як суттєве сприяння завданню істотної шкоди національній безпеці, територіальній цілісності та суверенітету України шляхом фінансування держави-агресора в розумінні статті 5-1 Закону про санкції.

132.Введення законодавцем цієї норми має об'єктивне розумне пояснення та легітимну мету, тому ця норма не може розглядатись як дискримінаційна.

133.У контексті цього аргументу апелянтів Суд також звертає увагу, що: (1) за 2023 рік Групи Мегафон та Металоінвест сплатили до бюджету країни-агресора податки у розмірі, що еквівалентний понад 6,3 млрд грн та 2,5 млрд грн відповідно [що значно перевищує мінімальний поріг в 40 млн грн]; (2) Мін'юст в позові наводить дані, що сума сплачених за 2023 рік податків ПАТ «Мегафон» та дочірніх підприємств еквівалентно виражається у приблизно 4110 фугасних авіаційних бомб типу ФАБ-500, а АТ «ХК «Металоінвест» та дочірніх компаній – еквівалентно виражається у приблизно 6 бойових російських гелікоптерів КА-52 (том 3 а. с. 199-200); (3) сума податків, що сукупно сплачена Групами «Металоінвест» та «Мегафон» лише за 2023 рік, в 4 рази перевищує суму стягнутих активів (орієнтована вартість яких 2,16 млрд грн).

(4.5) Щодо доводу про незаконність та неналежність доказів

134.Колегія суддів повністю погоджується з позицією суду першої інстанції, викладеною у розділі 7 оскаржуваного рішення щодо належності, допустимості, достовірності і достатності доказів. При цьому Суд зазначає, що ні відповідачі, ні апелянти не надали жодних доказів по суті справи.

(4.6) Щодо пропорційності втручання в право власності

135.Апелянти зазначили, що при оцінці пропорційності втручання в право власності відповідачів, не було наведено даних про те, яку саме шкоду (її розмір) спричинили суспільним інтересам саме відповідачі. Отже, відсутнє обґрунтування співмірності застосовної санкції.

136.Суд не погоджується з цим аргументом з таких мотивів.

137.Вирішуючи питання щодо пропорційності втручання в право власності, Суд співвідносить майнові втрати відповідачів як опосередкованих власників (через ряд компаній та в кінцевому рахунку через Metalloinvest Trading AG та АТ «Нексайн») та відповідних належних їм активів внаслідок застосування санкції та важливість досягнення легітимної мети для України та Українського народу з урахуванням наслідків, які вже настали внаслідок воєнної агресії рф. При цьому Суд повністю підтримує та застосовує підхід щодо оцінки пропорційності втручання у право власності, вжитий судом першої інстанції у цій справі (детально наведений у пункті 8 рішення суду першої інстанції).

138. Як зазначалось вище, після запровадження з 24.05.2022 (на підставі Закону № 2257-ІХ від 12.05.2022) санкції у виді стягнення майна в дохід держави, мали місце обставини, що є умовами її застосування (дії, передбачені підпунктом «є» пункту 1, підпунктами «а», «б», «в» пункту 2 частини 1 статті 5-2 Закону про санкції).

139.3 матеріалів справи вбачається, що: (1) Усманов А. Б. – наблизений до путіна російський бізнесмен, мільярдер (він посідає 8-ме місце у рейтингу російських мільярдерів, складеному Forbes за 2023 рік, із статками 14,4 млрд доларів США) (том 2 а. с. 3-4, том 1 а. с. 108-113). Належний йому медіа-ресурс здійснює інформаційну підтримку дій путіна щодо збройної агресії по відношенню до України. Останній прийняв окреме розпорядження щодо USM – розпорядження від 15.11.2023 № 380-рп «Про спеціальне рішення про вчинення правочинів (операцій) з частками, що становлять статутний капітал ТОВ «Холдингова компанія «ЮеСеМ» (том 2 а. с. 35); (2) Скоц А. В. – мільярдер (посідає 25-те місце у рейтингу російських мільярдерів, складеному Forbes за 2024 рік, із статками 6,7 млрд доларів США), своїм голосом підтримав рішення політичного керівництва рф щодо поширення юрисдикції рф на тимчасово окуповані території України (том 1 а. с. 118-122, 144-156); (3) Стрешинський В. Я. – мільярдер, топ-менеджер у компаніях Групи USM.

140. Суд також враховує вартість стягнутих активів: (1) в оскаржуваному рішенні суд першої інстанції зазначив орієнтовну вартість залізородної продукції: 50 148,716 т брикетів залізної руди – 719,05 млн грн, 102 765,082 т – 1,369 млрд грн, 12 301 697 кг котунів залізородних – понад 68 млн грн. Отже, сукупна орієнтована вартість залізородної продукції становить 2,16 млрд гривень (орієнтовно 52 млн доларів США); (2) розмір звернутої в дохід держави 100 % частки у статутному капіталі ТОВ «Петер-Сервіс Україна» становить 502 тис грн.

141. Як зазначалось вище, лише сукупна сума сплачених Групами «Металоінвест» та «Мегафон» податків за 2023 рік становить майже 9 млрд грн, в 4 рази перевищує суму стягнутих активів.

142. Тож вартість стягнутих активів вочевидь не є значними майновими втратами для відповідачів.

143. При застосуванні санкції у виді стягнення активів Суд враховує: (1) виключність застосування такого виду санкції, що виправдана умовами воєнного стану через збройну агресію зі сторони рф; такі заходи зі сторони держави є заходами захисту та необхідної оборони в умовах воєнної агресії; (2) тривалість повномасштабного воєнного вторгнення рф на територію держави, яке наразі триває понад два з половиною роки; (3) масштаб вже спричинених таким вторгненням негативних наслідків у виді геноциду та терору українського народу, окупації частини території держави, знищення критичної та цивільної інфраструктури держави, про що детально наведено у розділі 8 рішення суду першої інстанції; (4) звернуте в дохід держави майно може бути використано в цілях посилення обороноздатності держави та захисту від воєнної агресії, для покриття збитків, спричинених військовими діями рф, відновлення української економіки та інших потреб; (5) наразі важко визначити суспільний інтерес більш важливіший за припинення військової агресії рф проти України, відновлення територіальної цілісності України, миру на всій її території та відвернення спричинених рф негативних наслідків; (6) стягнення Активів в сукупності з іншими заходами сприятимуть досягненню цього суспільного інтересу.

144. Враховуючи виключну важливість наведеного суспільного інтересу, принцип пропорційності не буде порушено стягненням активів в дохід держави, таке втручання є виправданим і у цій справі справедливий баланс між загальним інтересом (припинення військової агресії рф та пов'язаних з нею негативних наслідків) та індивідуальною шкодою (стягненням активів у виді корпоративних прав та залізородної продукції, які не є значними майновими втратами для відповідачів) не порушено.

145.3 наведених мотивів застосування стягнення Активів є пропорційним втручанням у право власності відповідачів, воно здійснюється виключно в інтересах суспільства та з легітимною метою.

146. Враховуючи те, що: (1) відповідачі є співвласниками USM, (2) обидві Компанії (апелянти) належать до групи компаній USM, (3) і відправниками залізородної продукції, і її отримувачем були підконтрольні USM компанії – при застосуванні санкції не порушуються інтереси третіх осіб.

(4.7) Щодо інших доводів апелянтів

147. Апелянти посилались на Закон України «Про основні засади примусового вилучення в Україні

об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів», який не стосується правовідносин у цій справі, оскільки у цій справі не вирішуються питання про примусове вилучення об'єктів права власності рф як держави чи її резидентів в розумінні цього закону.

148.В апеляційних скаргах містилися також інші аргументи, які не потребують детального аналізу Суду та не мають будь-якого вирішального значення у цій справі. При цьому Суд виходить з усталеної практики ЄСПЛ. Так, хоча пункт 1 статті 6 Конвенції зобов'язує суди обґрунтовувати свої рішення, його не можна тлумачити як такий, що вимагає детальної відповіді на кожен аргумент. З рішення має бути чітко зрозуміло, що головні проблеми, порушені у цій справі, були розглянуті (*Boldea v. Romania* від 15.02.2007, № 19997/02, § 30) і що конкретні та ясні відповіді були надані на аргументи, які є вирішальними для результату розгляду справи (*Moreira Ferreira v. Portugal* (№ 2) [GC] від 11.07.2017, № 19867/12, § 84; *S.C. IMH Suceava S.R.L. v. Romania* від 29.10.2013, № 24935/04, § 40). Міра, до якої суд має виконати обов'язок щодо обґрунтування рішення, може бути різною в залежності від характеру рішення (*Ruiz Torija v. Spain* від 09.12.1994, № 303-A, § 29; *Серявін та інші проти України* від 10.02.2010, заява № 4909/04, § 58).

149.Відхиляючи апеляцію, апеляційний суд може, в принципі, просто схвалити обґрунтування рішення суду нижчої інстанції (рішення у справах *Helle v. Finland*, від 19.12.1997, §§ 59-60, Звіти про судові рішення та ухвали 1997-VIII, *Hirvisaari v. Finland*, № 49684/99, § 30, від 27.09.2001, *Stepanyan v. Armenia*, № 45081/04, § 35, від 27.10.2009 та *Emel Boyraz*, згадане вище, § 74) (рішення *Yildiz v. Turkey*, заява № 47124/10, від 27.04.2021, § 31), *GarciaRuiz v. Spain*, № 30544/96, § 26, від 21.01.1999).

150.У цій справі Суд надав відповіді на всі вагомні аргументи апелянтів.

Висновки Суду за результатами розгляду апеляційних скарг

151.Суд першої інстанції ухвалив судові рішення з додержанням норм матеріального та процесуального права.

152.Доводи апеляційних скарг не спростовують висновків суду першої інстанції.

153.Враховуючи наведене, апеляційні скарги слід залишити без задоволення, рішення – без змін.

154.Керуючись статтями 5-1, 6 Закону про санкції, статтями 283-1, 316 КАС, колегія суддів ухвалила:

1. Апеляційні скарги – залишити без задоволення.
2. Рішення Вищого антикорупційного суду від 25.09.2024 – залишити без змін.

Постанова набирає законної сили негайно після проголошення та не підлягає оскарженню в касаційному порядку.

Головуючий

Судді

Д. Г. Михайленко

О. Ф. Павлишин

О. Ю. Семенников

Всього в копії: 4 арк.
Катерина ВОРОНА